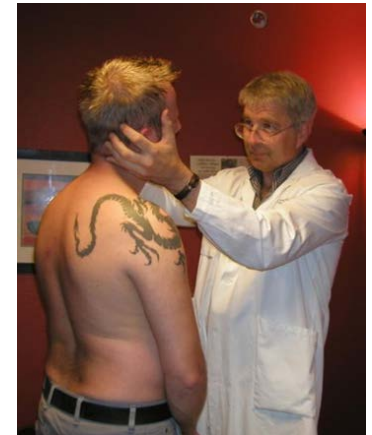


Hälsosam yrkesdebut

# Medicinska kontroller i arbetslivet



**Marie Lewné**  
Med.dr  
cert. yrkeshygieniker  
[marie.lewne@sll.se](mailto:marie.lewne@sll.se)

**Allan Toomingas**  
Docent  
leg. läkare, leg. psykolog  
[allan.toomingas@ki.se](mailto:allan.toomingas@ki.se)

## Varför behövs medicinska kontroller

- **Vissa särskilt riskfyllda arbetsuppgifter måste utföras i samhället**
- **Rimliga riskreducerande åtgärder är ej tillfyllest**
  - Riskfria produktions alternativ finns ej el är orimligt dyra/komplicerade etc
  - Riskreducerande åtgärder vid källan finns ej el är orimligt dyra etc
  - Personlig skyddsutrustning finns ej el är otillräckliga
- **Alla individer kan/bör ej utföra sådant riskfyllt arbete**
  - Vissa arbeten måste därför ske vid förhöjd risk för ohälsa/skada
  - **Individer med särskild känslighet för risken eller bristande förutsättningar bör ej utföra arbetet**

## Syftet med medicinska kontroller

- **Skydda individen från att drabbas av ohälsa/skada**
  - Genom att identifiera känsliga individer, upptäcka begynnande ohälsa, ge råd
- **Skydda omgivningen från att skadas om individen fallerar**
  - Arbetskamrater, passagerare, medtrafikanter, hjälpbehövande m.fl.
  - Genom att säkerställa att individen kan utföra arbetet
    - Fysiska o mentala förutsättningar (förmåga, kapacitet)
    - Obs - handlar inte om kunskaper, skicklighet, effektivitet eller dyl.
- **Ofta både och ....**

# Vad är medicinska kontroll

**Hälsokontroll under behörig läkares ledning**, bla vissa skolläkare

Anpassas efter yrke, tex byggnadsarbetare/vibrationer, bussförare, polis

- Läkarintervju, läkarundersökning
- Sjuksköterskekontroll, frågeformulär
- Provtagning
  - Funktionstester, tex syn, hörsel, kondition
- Information om tecken på begynnande ohälsa
- Rådgivning om risker och hur arbeta hälsosamt
- **Bedömning av lämplighet för arbetet – ev Tjänstgöringsintyg, Förarintyg el motsv.**  
Tjänstgöringsintyg = får inte sysselsättas med arbetsuppgiften.

-Före påbörjat arbete, ev. redan i skolan tex inför praktik

-Periodiskt återkommande under yrkeslivet

**Kan bli yrkeshinder**

## Yrkesprogrammets riskyrken – bland alla 53 inriktningar<sup>1</sup>

- **Vid 32 inriktningar med 19% av eleverna, kan krav på medicinsk kontroll bli aktuellt.**
- **Vid 12 inriktn. med 10% av eleverna kan krav på Tjänstgöringsintyg el motsv. bli aktuellt.**
- 
- Vid 13 inriktningar med 35% av eleverna, bedöms förhöjda risker finnas att många tidigt drabbas av arbetsskada i det framtida yrket.
  - Vård & omsorg
  - Bygg & anläggning (husbyggnad, mark & anläggning)
  - VVS
  - Fordon & transport
  - Naturbruk (djurhållning, skog)
  - Hantverk (frisör mfl)
  - Restaurang & livsmedel (Kök & servering)
  - Musik

1) Gäller yrkesgymnasier i Stockholms län 2014 med tot. ca 21.000 elever

## Myndigheter med krav på hälsa och funktionsförmåga i arbetet

- **Arbetsmiljöverket** Medicinska kontroller i arbetslivet
- **Transportstyrelsen** Medicinska krav för yrkesverksamhet inom vägtrafik, sjöfart, järnvägs- och flygtrafik
- **Rekryteringsmyndigheten** Polis, Kriminalvård, Tull, Försvarsmakten

### Övriga

- Strålskyddsmyndigheten
- Livsmedelsverket



# Arbetsmiljöverkets förordningar

- **Medicinska kontroller i arbetslivet**
- **Andra**
  - Minderåriga (=under 18) Obs vissa förbjudna arbeten
  - Arbete med försöksdjur
  - Artificiell optisk strålning
  - Arbete vid bildskärm
  - Buller



## Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval

Medicinska kontroller enl. Arbetsmiljöverket

TI = Tjänstgöringsintyg; Period= Periodiskt återkommande

- **Yrken där man exponeras för fibrosframkallande damm TI - Period**
  - Byggnadsarbetare, renoverare/rivare (asbest, kvarts)
  - Stenhuggare, betongarbetare (kvarts)
  - Gjutare, blästrare (kvarts, eldfasta keramiska fibrer)
  - mfl
  
- **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**
  - Lungsjukdom/nedsatt lungfunktion (astma, KOL, m.fl.)
  - TBC
  
  - Rökning ökar risken



**Hugo** har alltid gillat att bygga och snickra!

Han har haft barnastma och kan få astmatiska besvär i samband med förkylningar, men har annars inga problem.

Nu har han börjat på bygg- och anläggnings-programmet med inriktning på husbyggnad.

På sitt arbetsplatsförlagda lärande ska han delta i ett renoveringsarbete i ett större fastighetsbestånd.



## Vad behöver "skolan" tänka på inför hans arbetsplatsförlagda lärande?

- Riskbedömning!
- Kommer han att komma i kontakt med något som kan innebära krav på medicinska kontroller?
  - kvarts (finns i sten- och betongdamm)



Får han vara på arbetsplatsen?  
Vad säger läkaren?

## **Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval**

Medicinska kontroller enl. Arbetsmiljöverket

TI = Tjänstgöringsintyg; Period= Periodiskt återkommande

- **Yrken där man exponeras för bly eller kadmium** **TI - Period**
  - Målare, plåtslagare, renoveringsarbete (borttagning av gammal rostskyddsfärg)
  - Elektronikåtervinning
  - mfl
  
- **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**
  - Njursjukdom, nedsatt njurfunktion
  - Blodsjukdom

## Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval

Medicinska kontroller enl. Arbetsmiljöverket

TI = Tjänstgöringsintyg; Period= Periodiskt återkommande

- **Yrken som ställer stora krav på fullgod hälsa & arbetsförmåga**

- Rök-/kemdykare (brandman)

**TI - Period**

- Dykare

**TI - Period**

- Höjdarbete i master & stolpar (el, tele, radiokommunikation)

**TI - Period**

- **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**

- Hjärt-/kärlsjukdomar

- Lungsjukdomar/skador (astma, KOL)

- Blodsjukdomar, anemi

- Diabetes

- Kraftig övervikt

- Neurologiska sjukdomar, epilepsi

- Nedsatt rörelseförmåga/muskelstyrka

- Nedsatt syn, hörsel, balans

- Neuropsykiatriska sjukdomar

- Svåra psykiska problem

- Beroende/missbruk

## Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval

Medicinska kontroller enl. Arbetsmiljöverket

TI = Tjänstgöringsintyg; Period= Periodiskt återkommande

- **Yrken där man exponeras för härdplaster**

- Stor mångfald yrken (tillverkning, reparation/service)
- Billackerare, båtbyggare
- Byggnadsarbetare, målare, relinings arbetare
- Tandläkare, tandtekniker, nagelterapeuter, ögonfransförlängare

### TI - Period (vissa)

- **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**

- Lungsjukdom (astma, KOL)
- Allergi, överkänslighet
- Eksem



**Lisa** har haft böjveckseksem som barn och är glutenintolerant.

Lisa vill gå hantverksprogrammet och har sett att man kan bli ”hår och makeupstylist”. På sikt vill hon jobba som nagelteknolog och ögonfransstylist i egen salong.

Innebär dessa arbeten krav på medicinska kontroller?

- Om man arbetar som nagelteknolog och ögonfransstylist exponeras man för hårdplaster. Krav på läkarkontroll!
- Vissa hårdplaster (som används vid ögon-fransförlängning) kräver tjänstbarhetsintyg (även om man är egen företagare!)
- Ökad risk både för kontaktallergi och astma



Vad säger läkaren?

## Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval

Medicinska kontroller enl. Arbetsmiljöverket

Period= Periodiskt återkommande

- **Vibrationsexponerande yrken** (arm-/hand el helkropp) **Period**
  - Byggnadsarbetare, betongarbetare, elektriker, snickare mfl
  - (Bil-)verkstadsarbetare, tex mekaniker, plåtslagare, lackerare mfl
  - Stenhuggare, trädgårds- el anläggningsarbetare
  - Tandläkare, tandtekniker
  - Fordonsförare, spec. terränggående
  - mfl
- **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**
  - Kärleksjukdomar ("vita fingrar")
  - Inflammatoriska sjukdomar (reumatisk sjukdom)
  - Diabetes, sköldkörtelsjukdom
  - Svåra rygg-/nackbesvär
  - Nervsjukdomar
  - Köld-/brännskada på händerna
  - Medicinering (vissa)



**Mahmoud** är klasskamrat med Hugo på bygg- och anläggnings-programmet med inriktning på husbyggnad.

Mahmoud har diabetes typ 1.

Nu ska han ut på samma arbetsplatsförlagda lärande som Hugo.

Han kommer bl.a. att arbeta med en bildningsmaskin som vibrerar mycket.

## Vad behöver ”skolan” tänka på inför hans arbetsplatsförlagda lärande?

- Riskbedömning!
- Vid arbete med vibrerande verktyg ska man erbjudas medicinska kontroller!
- Får han arbeta om han vibrationsnivå är under gränsvärdet?



Vad säger läkaren?

## Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval

Medicinska kontroller enl. Arbetsmiljöverket  
Period= Periodiskt återkommande

- **Nattarbete** – Även vid skiftarbete som omfattar natt **Period**
  - Transport (långtradare, tåg, flyg)
  - Sjukvård
  - Hotell/restaurang
  - Bageri
  - Nyhetsmedia
  
- **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**
  - Diabetes
  - Svårhanterade kroniska sjukdomar
  - Psykiska sjukdomar
  - Substansberoende, missbruk



## **Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval** Transportstyrelsen

### **Yrken med krav på förarbevis** el liknande

**Periodiskt återkommande** tester av hälsa & förmåga

- Fordonsförare (buss, lastbil, taxi)
- Järnvägspersonal (lokförare mfl)
- Sjömän (sjöbefäl, matroser)
- Flygpersonal (piloter, flygledare)

### **Medicinska förhållanden som kan vara hinder**

- Diabetes
- Epilepsi
- Hjärt-/kärlsjukdomar
- Nedsatt syn/färgseende, hörsel
- Psykiska besvär/sjukdomar, ADHD
- Substansberoende/missbruk
- mfl

## Sabina vill bli bussförare!

Hon har sedan födelsen en lättare hörselskada men är för övrigt frisk.

Vad säger Transportstyrelsen?

”**Hörsel** och balanssinne

..... För körkort för buss och för taxiförarlegitimation måste du dock **kunna kommunicera med dina passagerare** men för övriga behörigheter är nedsatt hörsel eller dövhet inte något hinder.”



## Speciella medicinska förhållanden att beakta vid yrkesval Rekryteringsmyndigheten

### Polisväsendet    Försvarsmakten

Många sjukdomar/begränsningar påverkar möjligheten att bli anställd.

Liksom krav på personliga egenskaper , tex mognad, lyhördhet, ansvarstagande

**Periodiskt återkommande** tester av funktionsförmåga mm

### Medicinska förhållanden som kan vara hinder

- Hjärt-/kärlsjukdomar (hjärtfel, nedsatt fysisk arbetsförmåga)
- Lungsjukdomar/skador (astma, KOL)
- Blodsjukdomar, anemi
- Diabetes
- Kraftig övervikt
- Neurologiska sjukdomar, epilepsi
- Nedsatt rörelseförmåga/muskelstyrka
- Nedsatt syn, hörsel, balans
- Neuropsykiatriska sjukdomar (tex ADHD)
- Svåra psykiska problem, substansberoende/missbruk
- Behov av kontinuerlig medicinering
- Födoämnesintolerans tex gluten, laktos

## Nalim vill bli militär!

Hon är pollenallergiker och har flera matallergier (gluten, nötter och fisk)

Vad säger Rekryteringsmyndigheten?

Inför rekrytering ska medicinsk hälsodeklaration fyllas i:

- Är du beroende av speciell kost eller diet på grund av överkänslighet/allergi eller sjukdom?  
Om ja, ange vilken typ av kost eller diet.

Vad säger läkaren?

## **Ekonomiska villkor vid behov av yrkesbyte / omskolning på gymnasienivå**

- **Studiehjälp (om < 20 år) ca 1000:-/mån**
- **Studiemedel (om  $\geq 20$  år)**
  - Bidrag ca 2800:-/mån
  - Lån ca 7100:-/mån



## Mer information om myndigheters medicinska krav på yrkesutövare

- Arbetsmiljöverket
  - **Medicinska kontroller i arbetslivet** AFS 2005:6
  - Minderåriga AFS 2012:13
  - Arbete med försöksdjur AFS 1990:11
  - Artificiell optisk strålning AFS 2009:7
  - Arbete vid bildskärm AFS 1998:5
  - Buller AFS 2005:16
- Transportstyrelsen
  - Körkort (buss, lastbil, taxi) TSFS 2010:125
  - Järnvägspersonal (lokförare mfl) TSFS 2011:17
  - Sjömän (sjöbefäl, matros) Se <http://www.transportstyrelsen.se/sjomanwebben>
  - Flygperson (piloter, flygledare) Se <http://www.transportstyrelsen.se/sv/luftfart/>
- Rekryteringsmyndigheten <http://www.rekryteringsmyndigheten.se/>
  - Polisväsendet <https://polisen.se/Kronoberg/Bli-polis/Ansokan/Antagningskrav/>
  - Försvarsmakten HKV 2012-01-19 22 800:50252 Bilaga 1
- Strålskyddsmyndigheten SSI FS 1998:6
- Livsmedelsverket LVFS 1996:36

# Sammanfattning

- **Medicinska orsaker till byte av studie- /yrkesinriktning**
  - Uppkomst av ohälsa, tex allergi, eksem, vibrationsskada
  - Myndigheters medicinska krav inför start och fortsatt yrkesverksamhet
- **Kraven gäller i många fall redan under utbildning / praktik**  
**Rektorn är då ansvarig**
- **Yrkesbyte/omskolning är kostsamt**
- **Medicinsk studie- och yrkesvägledning kan underlätta lämpligt studie- och yrkesval**
- **Vanliga hinder**
  - Allergier/överkänslighet i huden
  - Astma, KOL/överkänslighet i luftvägar el andra lungsjukdomar
  - Hjärt-/kärlsjukdomar
  - Diabetes, neurologiska sjukdomar
  - Nedsatt syn el hörsel
  - Neuropsykiatriska el psykiska begränsningar/sjukdomar
  - Substansberoende/missbruk

